Posudek k magisterské práci
Duchovní doprovázení v kontextu české postmoderní společnosti
ETF, Křesťanská humanitární a pastorační práce - diakonika, září 2014

Autorka: Štěpánka Syrovátková
Vedoucí práce: prof. Ivana Noble, Ph.D.
Počet stran: 87 + 107 stran příloh

Téma a cíl: Magisterská práce Štěpánky Syrovátkové se věnuje duchovnímu doprovázení a jejím hlavním cílem je „poukázat na hlavní česká témata v této oblasti, porovnat je s teoretickými zdroji, poukázat na současná specifika české společnosti a shrnout výchozí body pro možné otevírání nabídky duchovního doprovázení mimo prostředí církve“ (s. 2). Téma i metoda práce velmi dobře odpovídají studovanému oboru. Autorka se táže, jak je možné těžit ze zdrojů křesťanské spirituální tradice při duchovním doprovázení lidí v naší společnosti, což znamená lidí povětšinou žijících mimo církev. Odpovědi nalézá jak v bohatě zastoupené odborné literatuře, tak zejména a jedinečně v rozhovorech se šesti osobami, které sami duchovní doprovázení poskytují. Práce představuje kvalitní a díky nově získaným informacím také originální pojednání na vybrané téma.

Postup a metoda: Práci tvoří dvě rozsáhlé kapitoly. První se věnuje duchovnímu doprovázení v praxi a v teorii. Z hlediska metody zde autorka jednak používá odbornou literaturu, jednak implementuje výsledky šesti interview s osobami, které jsou považované za osvědčené v oblasti duchovního doprovázení. Autorka pozorně pracuje s detaily jejich výpovědí a nezastírá i rozdílné pohledy, např. právě na možnost nabízet duchovní doprovázení lidem mimo církev. Druhá kapitola se zabývá religiozitou české společnosti a její absencí. Použitá metoda je výrazně odlišná od první části: zde jde především o prezentaci výsledků publikovaných kvantitativních sociologických výzkumů a analýz. Právě rozdíl v metodologii obou kapitol vzbuzuje jisté pochybnosti o jejich kompatibilitě. Pokud se první kapitola zabývá duchovním životem člověka, potom ve druhé části se ve všem učeném pojednání o postmoderně, postsekularizmu a religiozitě příběhy konkrétních lidí poněkud vytrácí. Autorka se nicméně pokouší uvést obě části práce do dialogu a především v závěru tento dialog otevírá.

Zhodnocení vybraných míst práce: Je možné vyslovit několik kritických připomínek. První navazuje na potíž s kvantitativním pohledem. Můžeme vůbec dostat přesné odpovědi na otázky typu: který typ duchovního doprovázení bude nejlépe odpovídat „současné české společnosti“ (s. 10) či její většině? S tím souvisí v samém závěru (s. 77) volání po „jazyku srozumitelném pro většinovou společnost“. V práci s názvem „postmoderní společnost“, kde máme na mysli společnost pluralitní, diferencovanou, rozmanitou, toto nezní úplně „postmoderně“. Nicméně, v závěru autorka vhodně cituje respondenta 2, který připomíná, že „to skutečné, kde se církev obrací ke společnosti a kde se snaží porozumět, je člověk ku člověku“ (s. 78).
Věta hovořící o tom, že v duchovním doprovázení nejde na rozdíl od např. systematické teologie o předávání objektivních znalostí, ale o podporu rozvoje osobního vztahu s Bohem (s. 27), odpovídá nezdravému oddělení nauky a spirituality. V pokoncilní teologii je toto pojetí již překonané (namátkou díla Rahnera, Sobrina, Ratzingera, u nás Pospíšila). Je potřeba dodat, že když autorka sama o pár stránek dál (s. 39-40) hovoří o duchovní zkušenosti, doporučuje pro její rozlišování biblické a teologické znalosti.

Pokud jsem nepřehlédl, tak v historické části autorka nezmiňuje vedle duchovního otcovství duchovní mateřství. Nejenže tím obraz není úplný, ale možná právě pro doprovázení některých dnešních lidí by zde mohla odkrýt cenné zdroje.
V oddíle 1.2.3.3 při srovnání duchovního doprovázení s psychoterapií a svátostí smíření nezazní nic o skupinové a komunitní formě druhých dvou služeb. Pokud by autorka otevřela toto téma, musela by se potom také více zabývat duchovním doprovázením ve skupině (a to nezmiňuji sociálně-prorocký rozměr spirituality, o kterém hovoří teologové osvobození).
V pozn. 212 autorka zmiňuje zákonem vymezené prostředí fungování církví. Vypadla jí jedna ze základních norem, zákon č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech.

Zhodnocení: Autorka představila práci obsáhlou jak z hlediska konzultované literatury, tak materiálem získaným z rozhovorů. Obě kapitoly jsou čtivé, s minimem formálních chyb. V práci se autorka pokusila o důležité propojení teologie se sociálními vědami. Zároveň se zde projevily určité metodologické limity, které ale spíše demonstrují, že teologie a sociální vědy zatím jen obtížně hledají cesty k dialogu, který by nebyl naivní, nucený a manipulativní (viz knihy T. Noble *The Poor in Liberation Theology* a M. Kaplánka *Teologie a sociální práce. 20 let dialogu*).

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnotit za B – velmi dobře.

K obhajobě nabízím následující otázky:
1) Uvádíte, že výzkumy religiozity jsou schopné popsat spíše vnější projevy náboženství či jeho absence, a že duchovní doprovázení je o vnitřních věcech člověka. Má přesto znalost a reflexe obecné náboženské situace význam pro doprovázejícího a doprovázeného?
2) V práci ukazujete, jak je u nás rozšířené ignaciánské duchovní vedení. Jezuité tradičně nabízeli jak duchovní vedení, tak organizovali vzdělávání. Je duchovní vedení určené spíše jen (úzkému) okruhu zájemců o hlubší život, nebo by mělo směřovat šířeji, např. směrem ke všem studentům teologie a pastorační práce? Jaké jsou výhody a limity těchto různých pojetí?

Mgr. Petr Jandejsek, M.A.
12. 9. 2014